

Beroendeframkallande läkemedel

2019-05-06

Beroendeframkallande läkemedel

- Vilka beroendeframkallande läkemedel skriver du ut?
- Finns det en tydlig rutin för denna förskrivning på din arbetsplats? Efterlevs den?
- Vad tycker du är de största utmaningarna när det gäller beroendeframkallande läkemedel?

Vilka två preparatgrupper gäller det att se upp med?

- Opioider
- Bensodiazepiner
- ...och framför allt, kombinationen av de två!

Varför är detta viktigt?

- Missbruket av förskrivna läkemedel ökar mer än illegalt förvärvade
- Antalet dödsfall relaterade till narkotiska preparat ökar
- **Opioid + benso** = mycket starkt ökad risk för letal intoxikation

Info från Socialstyrelsen 2019:

- Siffror från 2012 till 2017
- Ca 900 dödsfall per år
- Hälften olycksfall, en fjärdedel suicid, en fjärdedel oklart

Vilka läkemedel gällde det?

- Vilket läkemedel orsakade flest dödsfall?
- **Zopiklon** (suicid)
- Vilket läkemedel orsakade flest överdoser?
- **Buprenorfin** (tex Norspanplåster)
- Hälften av dödsfallen: fler än en substans
- Vanligaste kombon: **Buprenorfrin** och **Alprazolam**

”Dödsdrogen” Zopiklon?

NYHETER

Sömnmedel vanligast vid dödsfall av läkemedelsförgiftning

Under de senaste åren har sömnmedlet zopiklon varit den vanligaste substansen bland dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Det visar ny statistik från Socialstyrelsen.

| Joakim Andersson

Mellan 2012 och 2017 avled i snitt 900 personer per år till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Ungefär hälften av dessa var olycksfallsförgiftningar, det vill säga överdoser, och en fjärdedel var suicid. I övriga fall har det inte gått att avgöra om det finns någon avsikt bakom förgiftningen.

CITERAS SOM:

Läkartidningen. 2019;116:FMIA
Läkartidningen 14/2019
Läkartidningen.se 2019-03-27

0 KOMMENTARER | KOMMENTERA

31

VECKANS JOBB I FOKUS

Ögonläkare (på halvtid)
Flygmedicinska

Beroendeframkallande läkemedel

- substanslista -

Sömn / lugnande

Substans:	Namn:		
Alprazolam	Xanor	Midazolam	Dormicum
	Alprazolam		
		Nitrazepam	Apodorm
Diazepam	Stesolid		Mogadon
	Diazepam		Nitrazepam
Fenobarbital	Fenemal	Oxazepam	Sobril
			Oxazepam
Flunitazepam	Fluscand	Triazolam	Halcion
	Flunitazepam		
		Zaleplon	Sonata
Klometiazol	Heminevrin		
		Zolpidem	Stilnoct
Klonazepam	Iktorivil		Zolpidem
Lorazepam	Temesta	Zopiklon	Imovane
			Zopiclone
			Zopiklon

Smärtstillande

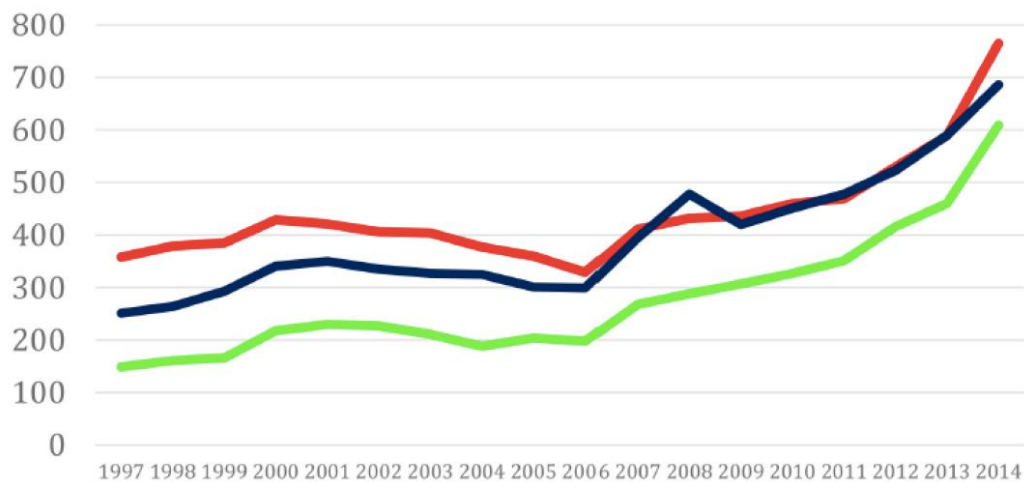
Substans:	Namn:		
Buprenorfin	Norspan		Treo Comp
	Subutex		Kodein
	Temgesic		Spasmoden
			Ardinex
Cocilliana, etylmorfin	Cocilliana-Etyfin		
		Morfin	Dolcontin
			Morfin
			Depolan
Fentanyl	Durogesic		
	Matrifen	Pregabalin	Lyrica
	Fentanyl		
	Actiq		Norflex
	Abstral	Orfenadrin	Norgesic
	Instanyl		
			Oxycontin
Hydromorfon	Palladon	Oxikodon	Oxynorm
			Targiniq
Ketobemidon	Ketogan		Oxycodone
Klorzoxazon	Paraflex		Tradolan
		Tramadol	Tramadol
Kodein, kombination	Citodon		Tiparol
	Panocod		Nobliqan

Info från beroendecentrum:

- Trend: de traditionella drogerna byts mot förskrivna läkemedel
- SoS: läkemedelsberoende utgör det huvudsakliga missbruket idag
- Stort mörkertal
- Mer resurskrävande än de ”rena narkotikamissbrukarna”
- Början är ofta en behandlingskrävande medicinsk åkomma av något slag t.ex. en operation eller ett smärttillstånd

Opioidberoende börjar ofta efter akut smärtilstånd.

Årligt antal narkotikarelaterade dödsfall enligt
Dödsorsaksregistret, EMCDDA-indexet och Toxreg

Figur 1. Årligt antal narkotikarelaterade dödsfall enligt Dödsorsaksregistret, EMCDDA-indexet och Toxreg.

Opioid vs Nonopioid Acute Pain Management in the Emergency Department

[Demetrios N. Kyriacou, MD, PhD^{1,2}](#)

Author Affiliations [Article Information](#) ¹Senior Editor, *JAMA*, Chicago, Illinois

²Department of Emergency Medicine, Northwestern University Feinberg School of Medicine, Chicago, Illinois

JAMA. 2017;318(17):1655-1656. doi:10.1001/jama.2017.16725

Enligt Cochrane:

- *Kända biverkningar av opioider:*

- Förstoppning
- Yrsel
- Dåsighet
- Trötthet
- Flush/ansiktsrodnad
- Ökad svettning
- Illamående
- Klåda
- Kräkning

- *Ej utvärderat:*

- * Beroende
- * Kognitiv nedsättning
- * Depressiva symtom
- * Sexuell dysfunktion
- * Sömnapne'

Ur CDC guidelines 2016

- **Det finns inga studier av opioider som tittar på långtidseffekt (<1år)** med avseende på smärta, funktion eller livskvalité. De flesta placebo-kontrollerade studier pågick under 6 veckor eller kortare tid.
- **Långtidsanvändning är förknippat med problematisk användning.** Det finns flera uttryck: Beroende, missbruk. Faktorer associerade med detta: tidigare missbruk, ung ålder, depression, användning av psykofarmaka. Opioidanvändning leder till risk för fatal och icke-fatal överdosering, till kardiovaskulära händelser, endokrina störningar och trafikolyckor.
- **Att starta med depot-beredning är associerad med större risk för icke-fatal överdosering** än om man börjar med snabbverkande. Finns få studier ang doseringsutveckling.

Läkemedelsverkets rekommendationer:

- Enkel riskbedömning är obligatorisk
- Vårdplan i journalsystemet
- Maxdos 100 orala morfinekvivalenter (OME)
- Enkel konverteringstabell
- Man avråder från metadon, fentanylplåster och dygnsdoser över 100 OME

LÄKEMEDELSVERKET
MEDICAL PRODUCTS AGENCY

416 patienter med akut smärta i armar eller ben ingick i studien. Bild: Niklas Larsson/Bildbyrå

ALLMÄNMEICIN

VETENSKAP

RÖRELSEORGANEN

Värktablett lika bra som morfinmedicin mot smärta

En kombination av ibuprofen och paracetamol minskar akut smärta lika bra som opioider plus paracetamol på kort sikt. Det visar en ny randomiserad studie i tidskriften *Jama*.

[Andrew Chang med flera. Effect of a Single Dose of Oral Opioid and Nonopioid Analgesics on Acute Extremity Pain in the Emergency Department A Randomized Clinical Trial. *Jama*, publicerad online den 7 november 2017. DOI: 10.1001/jama.2017.16190](#)

Felaktig/olämplig förskrivning av beroendeframkallande läkemedel får konsekvenser

- Iatrogen beroende
- Intoxikationsrisk
- Läckage till svarta marknaden
- Arbetsmiljöproblem (tex telefonrådgivningen)
- Kan påverka allmänhetens förtroende för sjukvården.

Viktiga budskap:

Bättre för patienten

- Arbetet görs för patientens skull, för att patienten på lång sikt ska ha god livskvalitet utan onödiga beroendeframkallande läkemedel.

Bättre ordination

- Överväg om det finns bättre alternativa behandlingsformer, om mindre förpackningsstorlekar ska användas, om färre uttag är lämpligare och om expeditivintervall är lämpligt. Ska patienten erbjudas läkemedelsnedtrappning?

Viktiga budskap:

Bättre kommunikation

- Det viktigaste samtalet är det man har med patienten *innan* behandlingen sätts in.
- Om läkemedlet är indicerat, förklara att det är beroendeframkallande, vad det innebär, att behandlingen är villkorad och tidsbegränsad.
- Ta stöd av rutinen, tex skriftlig information till patienten och skriftlig överenskommelse.
- Notera allt tydligt i journalen med **diagnos, riskbedömning** och **plan**

Gör man så här på er arbetsplats?

- Villkora tillgång till NPÖ (nationella patientöversikten) och Läkemedelsförteckningen.
- En namngiven förskrivande läkare. Ansvaret överlämnas formellt.
- Tydliga rutiner för detta på vårdenheten
- Använd minsta förpackning initialt
- Stämmer ordinerad dos- förskriven/uthämtad dos?
- Rutin att inte ersätta förlorade recept eller förpackningar
- ”Opioidabstinens obehaglig men inte farlig”
- Slumpmässig urinscreening?

Riskbedömning inför förskrivning

Låg risk

- Ålder > 45
- Ingen anamnes eller hereditet för beroende
- Ingen psykiatrisk samsjuklighet
- Stabil social situation

Medelhög risk

- Ålder <45 år
- Tidigare behandlad depression
- Hereditet för beroendesjukdom
- Tidigare beroendesjukdom

Hög risk

- Pågående beroendesjukdom
- Instabil och otillräckligt behandlad psykiatrisk sjukdom
- Obehandlat neuropsykiatriskt tillstånd
- Instabil och antisocial personlighetsstörning
- Utsatt psykosocial situation

Behandlingsplan

- Indikation
- Preparat, styrka och dosering
- Engångsordination eller del i längre plan? Behövs ny läkarbedömning för ytterligare recept eller kan receptförnyelse sättas upp i tidbok? Planerad uppföljning?
- Finns tidigare beroende eller missbruk?
- Har utsättningsförsök gjorts eller finns plan för utsättning?
- Har några alternativa behandlingar försökts eller pågår parallellt?

Exempel i journalen

- Exempel 1: Pat ordineras Sobril 5 mg 1 vb max 3 ggr/dygn mot ökad ångest i samband med SSRI-insättning. *Beh tid max 3 v.* Ev receptförnyelse *sköts av undertecknad* vid inplanerad telefonkontakt om 1 vecka.

Exempel i journalen

- Exempel 2: Pat ordineras Citodon 1-2 vb till kvällen pga svår lumbago, *tillfällig behandling*. Förses med recept på 20 tabl, 2 uttag. *Ingen receptförnyelse utan ny läkarbedömning, patienten informerad om detta.*

Exempel i journalen

- Exempel 3: Pat står på Imovane 5 mg till kvällen sedan flera år. *Utsättningsförsök ej lyckats. Ingen tendens till överkonsumtion.* Ordinationen förlängs för ett års förbrukning. *Ny bedömning vid nästa årskontroll.*

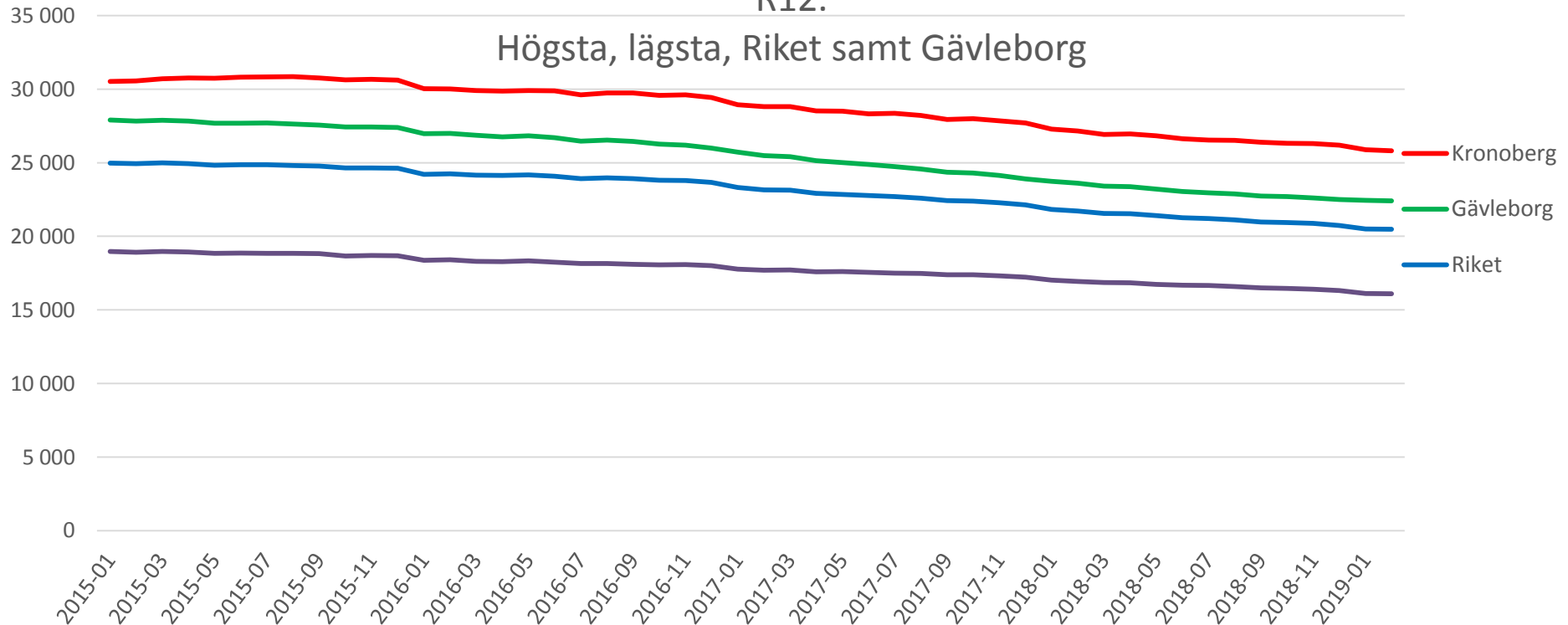
Tydlighet är viktigast!

- **Behandlingsplan dokumenteras i löpande journaltext**
- **Skriv gärna tydliga instruktioner i receptet- tex:**
”En tablett max 3 gånger dagligen mot svår smärta. OBS vanebildande! Nästa förskrivning tidigast 190625”

Vi är på väg åt rätt håll!

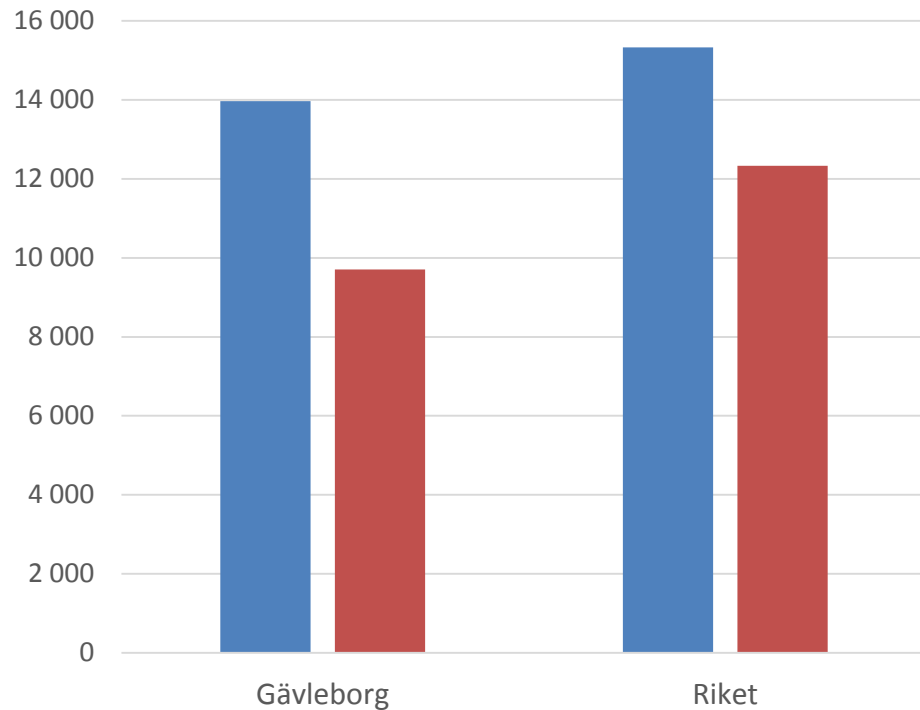
Ett urval av läkemedel med beroendeframkallande effekt, alla verksamheter, uthämtade recept. Nationell/regional jämförelse, DDD per 1000 invånare, R12.

Högsta, lägsta, Riket samt Gävleborg

Uthämtad mängd hostmedicin med etylmorfin

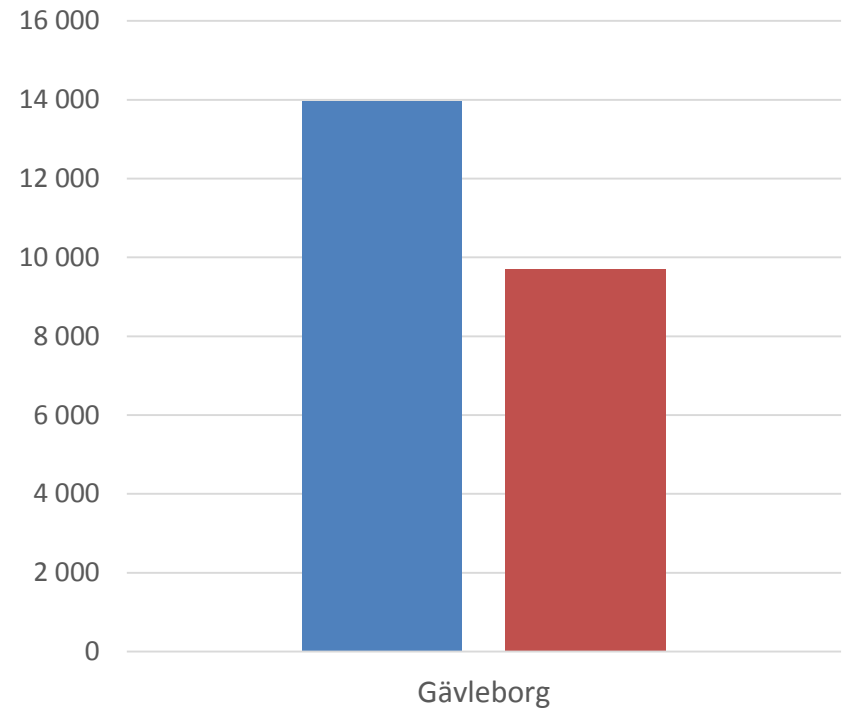
■ 2018-03 ■ 2019-03

Diagrammet visar på apotek uthämtad mängd hostmedicin med etylmorfin per 1000 invånare under det senaste året jämfört med föregående 12-månadersperiod

Uthämtad mängd hostmedicin med etylmorfin

■ 2018-03 ■ 2019-03

Diagrammet visar på apotek uthämtad mängd hostmedicin med etylmorfin per 1000 invånare under det senaste året jämfört med föregående 12-månadersperiod

Länk till rutiner

- **Förskrivning av beroendeframkallande läkemedel – Region Gävleborg**
- **PlatinaID : [09-219358](tel:09-219358)**
- [Exempelrutiner](#)
- <http://www.regiongavleborg.se/samverkanswebben/halsa-varld-och-tandvard/lakemedel/dokument-rutiner-och-blanketter/>